

CONST. C. DICULESCU

PROPAGANDA PAPISTĂ

SI

INTÂMPLĂRILE BISERICEȘTI DE AZI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA GUTENBERG, J. GÖBL S-sori

20. — STRADA DOAMNEI. — 20

(Biserica Kalinderu)

1909

Prețul 50 bani.

CONST. C. DICULESCU

PROPAGANDA PAPISTĂ

SI

INTÂMPLĂRILE BISERICEȘTI DE AZI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA GUTENBERG, J. GÖBL S-sori

20. - STRADA DOAMNEI. - 20

(Biserica Kalinderu)

1909

Din primăvara anului 1908, lupta papiștilor încontra bisericeii române a luat o întorsătură nouă prin convertirea la catolicism a unui avocat din București, d-l Mariu Theodorian, care a devenit apoi, grație priceperii, abilităței și legăturilor sociale, agentul cel mai însemnat al propagandei papiste dela noi. D-lui Theodorian se datorește, că propaganda are azi două organe proprii: *Vestitorul* și *Biserica română*, acesta din urmă însă clandestin și numai dela Maiu încoace. Amestecul propagandei în rosturile noastre bisericești a devenit fățiș, și criza prin care trece biserica română azi e opera exclusivă a papiștilor, și în special a d-lui Th.

Pentru a înțelege bine izvorul crizei, trebuie să facem pe scurt istoricul întâmplărilor recente bisericești în legătură cu mișcările secrete ale papiștilor, căci autorul «scandalului» nu e nici episcopul de Roman, nici legea pusă în aplicare acum și nimeni altul decât capul propagandei papiste.

Din timpul lui Cuza și până azi, guvernele care voiau să facă vreo lege bisericească așteptau să se facă unele vacanțe ierarhice și deodată apăreau cu legea. Succesul eră sigur, căci cine — vorbim de majoritate — ar fi căutat să se facă antipatic guvernului în niște împrejurări atât de gingașe? Așa a făcut și ministrul Haret acum. Cele trei anteproecte ale ministrului nu erau canonice: se propunea într'unul din ele ca însuși Sinodul arhierilor să devie mixt prin admiterea în el a proeților. În conferințele ministrului cu episcopii, cel ce a criticat, vehement chiar, acele anteproecte a fost episcopul de atunci al Râmnicului, actualul Mitropolit Primat. În acel timp am avut ocazie să vorbesc cu episcopul Athanasie — ocupat cu editarea corespondenței lui Melchisedec, mă duceam

des pentru lămuriri la bătrânul arhiereu Valerian, care locuiește la Sinod, unde locuia atunci și episcopul Râmnicului — și cu privire la lege I. P. S. Sa mi-a spus: «Recunosc că o reformă e necesară și dacă noi episcopii suntem nevrednici, să ni se îngreudească arbitrariul chiar prin lege, dar să nu se calce canoanele». Acestea sunt propriile cuvinte, și a doua zi chiar întâlnindu-mă întâmplător cu părintele Nazarie i-am comunicat aceste idei ale episcopului. Părintele Nazarie poate mărturisi de veracitatea lor. E bine să se știe aceasta; se va vedea mai jos pentru ce. O nouă conferință a episcopilor s'a ținut apoi în Consiliul de miniștri. În această conferință, la care au participat și doi profesori dela teologie, chemați de ministrul cultelor, singurul care a vorbit în contra anteproiectului a fost tot episcopul Athanasie. Scaunul mitropolitan din Iași fiind atunci vacant, episcopul de Roman, care mai târziu s'a arătat atât de elocinte spre a-și atrage bunăvoința și simpatia guvernului a păstrat sistematic o tăcere filozofică în toate conferințele ținute.

Între acestea mitropolitul Iosif Gheorghian moare și 5 Februarie, data celor două alegeri se apropie. Episcopul de Roman, care-și agonisise prin tăcere și rezerva sa prudentă o notă bună față de guvern, a chemat atunci la sine pe un student al facultăței de teologie, și l-a însărcinat să trimeată tuturor deputaților și senatorilor broșura lui Cioroianu (pseudonim) îndreptată în contra episcopului Athanasie. *Mărcile poștale pentru trimeterea broșurei au costat pe părintele Saffirin suma de 30 de lei.* Demn de știut mai e și faptul, că Cioroianu a început a scrie prima sa broșură în contra episcopului Athanasie din îndemnul «Romașcanului» în acel palat episcopal din Roman, unde a locuit marele Melchisedec, care cum se știe a suferit mult de pe urma *intrigilor*.

După alegerea mitropoliților, tratările pentru noua legiuire bisericească încep din nou. Anteproiectul a fost revizuit și acomodat cu canoanele de I. P. S. Sa Mitropolitul Primat și sub această nouă formă a fost pus ca proiect de lege în desbaterea Senatului. Unele clauze de natură politică s'au strecurat pe urmă la votarea legii pe articole. Acest proiect de lege, în forma în care a fost pus în desbaterea Senatului, nu e tot una cu anteproiectele, așa că apare curios, cum ceice cunosc bine acest lucru, afirmă că Mitropolitul Primat

n'ar fi consecinte cu episcopul fost al Râmnicului. Să se tragă concluziunile în mod logic, nu altfel !

Cevà neașteptat se petrece acum. Un fenomen ce se torse până atunci numai în culise sau mai bine zis numai în chilie, iese deodată la iveală și astfel își continuă mai departe drumul. Episcopul de Roman, care de mult țintește scaunul primațial, văzând că nu i-au folosit nimic nici tăcerea cuminte față de anteproiectele guvernului și nici alimentarea cu bani a campaniei duse la întuneric încontra colegului său Athanasie, iese din tăcerea de până atunci și acum când a pierdut trenul, se ridică în contra legii al cărei raportor erà însuși Mitropolitul Primat. Atunci când erau vacante două scaune mitropolitane, episcopul de Roman spre a nu indispuie guvernul tocmai în ajunul alegerilor n'a suflat un cuvânt încontra anteproiectelor anticanonice, iar mai târziu dupe ocuparea acelor scaune de către alții, vorbește ca un mare orator încontra legii, *care scoate clerul românesc din inerția de până azi*. Nu e locul să arăt aici bunele rezultate produse chiar până acum de această lege, voiu aminti numai un fapt privitor la însuși episcopul de Roman. Canoanele cer ca episcopul să viziteze cel puțin odată pe an eparhia sa. P. S. Gerasimu Saffirinu de aproape 10 ani ocupă scaunul de Roman și cu toate acestea nu făcuse până astăvară nicio vizită canonică. Legea pe care o critică a deșteptat într'însul indirect cași în alții simțul datoriei. Alături de această atitudine stranie stă faptul grav că Preasfințitul de Roman a vorbit în Senat după îndemnurile și instrucțiunile date *personal* de capul propagandei papiste. Se știe că ideia necanonicității a scos-o d-l Theodorian și vom arătă mai la urmă pentru ce.

Înainte de a vorbi în Senat, în două seri consecutive episcopul de Roman a primit până noaptea târziu la otel Frascati vizita d-lui Theodorian, care pândește orce ocazie să provoace scandal în biserica încontra căreia luptă. Se pare că propaganda papistă niciodată n'a fost mai favorizată de împrejurări ca acum. Atunci a propus d-l Theodorian episcopului de Roman să afurisească legea și propunerea a fost primită fără șovăire, deoarece sub anatema aveà să cadă implicit și raportorul legii, Mitropolitul Primat. D-l Theodorian îmi spuneà atunci, că anatama «Romașcanului» are să fie

urmată de anatema exmitropolitului Ghenadie «care va ieși și el din retragerea sa». Nu știu dacă s'ar fi întâmplat chiar așa ¹⁾, dar acesta erà planul. Episcopul de Roman însă n'a putut pronunța anatema atunci, deoarece argumentele sale încontra legii au fost răsturnate cu succes de cuvântarea și răspunsurile Mitropolitului Primat. Cei ce vor citi raportul legii și cuvântarea Mitropolitului Primat în paralelă cu discursul episcopului de Roman va vedeà numaidect unde joacă lumina și unde zace obscurantismul. Atât de sigur erà d-l Theodorian de succesul «lovituri» încât spuneà, că după anatema «Romașcanului» va fi înmormântată pentru totdeauna și cariera politică a d-lui Haret. Se impune a face un parantez aci. Ministrul român al cărui cap îl cere propaganda papistă e d-l Haret, și d-l Theodorian speră să aducă la îndeplinire acest deziderat al propagandei prin legăturile sale sociale și prin diferite alte lupte de culise. Ce are propaganda cu d-l Haret o știe toată lumea de la noi. D-sa e singurul ministru de culte, care a luat măsuri încontra mijloacelor antinaționale de cari se servesc instituțiunile propagandei întru atingerea scopurilor lor. Pentru a constrânge școalele propagandei să respecte legile și regulamentele statului, d-l Haret le-a intentat memorabilul proces din 1904 și chiar le-a închis pentru cât-va timp. Agenții propagandei nu pot uità niciodată această îndrăsneală a unui ministru român. În legătură cu aceasta stă și campania dusă de *Vestitorul* contra d-lui P. Gârboviceanu, colaboratorul d-lui Haret în cele bisericesti.

Cum d. Theodorian nu puteà vizitè des pe episcopul de Roman, căci în asemenea împrejurări ar fi bătut la ochi întrevederile dese între un reprezentant al bisericei ortodoxe și un agent al propagandei papiste, altă persoană și-a luat sarcina de mijlocitor. Această persoană e un nou licențiat în teologie, d. C. Cernăianu, autorul, nominal cel puțin, al scrierei antiortodoxe *Biserica și românismul*, de curând apărută, și pus în serviciul d-lui Theodorian, în casa căruia trăește. D-l C. mai e protejat al episcopului de Roman, care a suportat între

---

1) Stăruințele papiștilor pe lângă I. P. S. Ghenadie nereușind, d-l Th. a intrat în legături cu exmitropolitul Partenie. Vezi mai la vale.

elatele chltuelile cerute pentru tipărirea tezei sale de licență ¹⁾).

De când a apărut *Vestitorul* și până la întrevederea dela hotel Frascati, d. Theodorian săgetase des în coloanele ziarului său pe episcopul de Roman. După însăși indicațiunile precise ale d-lui C., care a petrecut mai multe veri la episcopia de Roman ca oaspe al protectorului său, d. Theodorian a arătat incapacitatea episcopului de Roman ca eparhiot, i-a făcut un portret monstruos publicat în numărul 3 al *Vestitorului* și de mai multe ori a făcut aluzie la cel mai urât păcat al pământului ce l-ar fi practicând «Romașcanul» și de care a mai fost acuzat P. S. Sa odinioară, când a pierdut direcția seminarului din Râmnicu-Vâlcea, în baza raportului făcut de răposatul profesor dr. Vitzu, ministru de culte fiind d. Dimitrie A. Sturdza. Modul cum a făcut aluzie *Vestitorul* la acest păcat e așa : «Domnul Y fiind băiat frumos i-ă fost ușor să cadă în grațiile părintelui Saffirin». Fraza se poate vedea într'unul din primele portrete publicate în *Vestitorul*. După întrevedere însă, îndată ce d. Theodorian s'a convins că «Romașcanul» e un element utilizabil în lupta sa de propagandist papal și că poate culege însemnate succese cultivându-i ambiția, imediat a schimbat atitudinea de până atunci către dânsul, a început mai întâiu să-l cruțe, și mai apoi să-l laude. Această întorsătură a făcut-o d. Theodorian cu multă abilitate, încet, pe nesimțite, crescendo, până ce azi îl prezintă ca făcând parte din acei oameni mari, cari se ivesc «la distanțe de câte o jumătate de secol !», ba chiar ca pe o ființă ce plutește în alte sfere, deslegat cu totul de «condițiile vieței acesteia pământestești», înfine un «erou». (*Vestitorul*, An. I, No. 35).

Cum văzurăm, în timpul votării legii la Senat, episcopul de Roman n'a putut da lovitura pronunțând anatema, căci a fost încurcat cu totul de argumentarea luminoasă a Mitropolitului Primat. Insuși d. Theodorian nu-și putea ascunde admirația față de susținătorul legii, și-mi spuneă atunci : «A fost sublim Primatul la Senat». După votarea legii, episcopul de Roman deși vedeă că *Vestitorul* nu-l mai atacă, ci din contră îl laudă puțin câte puțin, totuși a început să cam piardă încrederea în sinceritatea «propagandistului» căci vedeă cu neplăcere că *Vestitorul* continuă și după aceea să aducă laude

---

1) Se poate întrebă Directorul și Secretarul Tipografiei cărților bisericești.

Mitropolitului Primat. Intre altele erà aci și o tactică pe care n'o puteà înțelege orcine. D. Theodorian nu puteà face pe placul «Romașcanului» așa numai decât, căci ar fi bătut la ochi o subită schimbare de front, și afară de aceasta sperà că în schimbul laudelor, Capul bisericei române se va simți obligat și va tăcea din gură, când papiștii vor ocupa câteva «pozițiuni neînsemnate» în tabăra ortodoxilor. Se știe că singurul rezultat practic al propagandei personale a d-lui Theodorian erà atunci convertirea a două călugărițe dela Nămăești — Filofteia e numele uneia — care părăsise mănăstirea urmând pe d. Theodorian în ultimul an de păstorie al Mitropolitului Iosif. Aceste călugărițe care au stat toată iarna trecută acasă la d. Theodorian, în apropierea Paștilor au început să aibă remușcări teribile, căindu-se amar de renegarea credinței strămoșești. Nemaiputând suportà muștrările cugetului, amândouă s'au prezentat la mitropolie cerând ertare într'un mod înduioșător și rugându-se a fi reprimite ca «fiul cel pierdut». Faptul se petreceà într'o zi din săptămâna patimilor și chiar în noaptea ce a urmat, amândouă maicile pășeau din nou cu ordin dela Mitropolie, pragul unei mănăstiri românești. Readucerea călugărițelor la ortodoxie aveà loc însă chiar în timpul, când d. Theodorian în unire cu M-rul Netzhammer strângeau fonduri pentru înființarea unei mănăstiri papiste în București. Papiștii sperau că sub noul mitropolit să facă nouă și însemnate cuceriri, când observară cu indignare că au pierdut și cucerirea făcută sub vechiul mitropolit. *Inde irae. Vestitorul* n'a suflat un cuvânt — abilitate desigur — totuși aceasta e originea principală a campaniei murdare începută în luna Maiu de pamfletul papist *Biserica română*¹⁾ în contra celui mai mare ierarch al nostru de azi. Când voiu vorbi de elementele de care se servă d. Theodorian voiu arătà și modul foarte dibaciu, cum revista lipsitului de voință Gomoiu a devenit organ clandestin și deci pamflet al d-lui Theodorian. În No. 15, pag. 11, *Biserica română* și deci d. Theodorian zice cu indignare : «Nu e perfidă știrea ce am dat, că la internatul teologic Primatul a atacat în discursul său pe *uniți*²⁾».

1) Să nu se confunde revista tinerilor teologi *Biserica română*, care a apărut până în Maiu cu pamfletul *Biserica română*, care apare dela Maiu încoace tot pe numele lui Gomoiu.

2) *Uniți* eufemism în loc de *papiști*.

Înjurăturile curgeau ca ploaia și curg încă. Lumea dela noi nu înțelege însă de unde vin înjurăturile, deși unii vor fi bănuind. Ca să poată face pe *obiectivul* în *Vestitorul*, d. Theodorian dispune în ascuns de un pamflet.

În ajunul sesiunii sinodale din Maiu d-l Th. a pus în mișcare toate forțele viclesugului și abilității sale spre a da o puternică lovitură bisericeii al cărei membru nu mai este deschizând astfel un însemnat câmp de cucerire propagandei papiste. Pregătirilor făcute avea să le serve de coronament anatema «Romașcanului». Mai întâi prin agenți parteniști s'a urzit la Iași o înscenare în contra noului vicar Nicodim Munteanu, care a fost însă repede pricepută și dejucată. Contra vicarului Ungro-Vlahiei nu s'a putut spune nimic public — nu însă și *particular* — deasemenea d-l Sireteanu, directorul cancelariei mitropolitane, a scăpat atunci ca prin urechile acului de târbaca pașiștilor. Când scriem aceste rânduri avem sub ochi hârtia în care se arată tema (naivă) pe care aveau să fie atacate aceste două persoane în Maiu sau vor fi atacate în viitor. Lucrurile erau de minune întocmite, căci un arhieru partenist¹⁾ și un episcop — sperau cel puțin — aveau să mărească în Sinod prin atitudinea lor confuziunea produsă de anatema «Romașcanului». Mai la vale vom arăta, cum caută d-l Theodorian să comande aceluși episcop, care a dovedit însă că nu ține nicio socoteală de amenințările ce i se fac, atunci când e vorba de interesele superioare ale bisericeii pe care o reprezintă. Toate aceste pregătiri nu erau însă de ajuns, căci dacă s'ar fi vacantat în Maiu un scaun mitropolitan, altă persoană ar fi putut să încurce planurile Preasfințitului dela Roman. Această persoană e celalt Gherasim, blândul episcop al Argeșului, fost profesor universitar și singurul dintre colegii săi episcopi care a scris însemnate cărți teologice și bisericești, binefăcător mare — donațiunea însemnată făcută dela începutul episcopatului său facultății de teologie — bărbat cuvios și străin de orice intrigă, care niodată nu s'ar fi unit pentru ambițiuni și interese personale făcând cauză comună cu vrăjmașii bisericeii și ai națiunii sale.

---

1) P. S. Calistrat, care a mai provocat odată un conflict bisericesc, când a fost exclus chiar din Sinod după cererea marelui Melchisedec. L'a scăpat atunci avocatul Mârzescu, sub protecția căruia se pusese.

Ca să înlătore și această piedică, pașiștii numaidecât începură prin organele lor *Vestitorul* și *Biserica română* atacurile în contra acestui prelat înjurându-l insolent și cerând detronarea lui din scaunul episcopal. Se știe că învinuirea adusă atunci episcopului de Argeș eră o faptă infamantă săvârșită, nu de episcop și nici cu știrea sa, de un fost protoereu al Argeșului, părintele Lascăr¹⁾. Pentru ca naivii să creadă că fostul protoereu e aceeași persoană cu episcopul, pașiștii făuriră un cuvânt compus Timuș-Lascăr, de care a abuzat foarte mult *Vestitorul*. Un document clasic și o adevărată perlă a dibăciei d-lui Theodorian e însă campania începută de d-sa în Maiu contra Primatului. Cu cât îl ataca mai violent prin *Biserica română* cu atât îl apăra mai cu foc în *Vestitorul*. După aceia tot d-sa dar anonim zicea prin *Biserica română*: «Vestitorul se încearcă și acum să facă pe apărătorul *Primatului*. Suntem însă de părere că cu toată abilitatea întrebuițată, abilitatea e departe de a-l ușura măcar pe Primatul României, pe care serios și după adevăr nu l'ar putea ușura nicio abilitate din lume»²⁾. De multe ori însă încrederea prea mare că ești abil, te face să comiți abilități cari te dau singure de gol, căci iată ce zice mai departe pe pagina următoare a pamfletului: «Doar știm și noi de sbârânărea telegrafului și telefonului în vremea crizei între Râmnic și B-dul Mariei din București or între Sapienței și acelaș B-d Maria și ne închipuim, ba chiar știm și de mersul poștei întrucât privește chestia»³⁾. Prin alte cuvinte d-l Th., cu voe or fără voe, arată și neștiutorilor că anonimul care scrie în pamflet este însuși d-sa. Aceasta chiar dacă n'ar fi alte documente private cari nu se pot utiliza acum.

Ca să răscoale și pe profesorii mai noi dela teologie, d-l Theodorian a dat un comunicat în *Vestitorul*, care aveà aerul de oficios al Mitropoliei, făcând cunoscut că I. P. S. a hotărît să-i constrângă a se preoți pe seama catedralei. Atacurile îndreptate în contra Primatului atingeau nota de sus în timpul sesiunei sinodale din Maiu, când membrii sfințitului Corp aveau să voteze regulamentul noiei legiuiri bisericești.

---

1) Acuzațiunea încontra protoereului nu s'a dovedit.

2) *Biserica română*, No. 15, pag. 1.

3) Asupra acestor afirmațiuni vom reveni.

Papiștii sperau că în asemenea împrejurări favorabile, episcopul de Roman nu va ezita un moment de a da «lovitura» pe care n'a putut-o da în Senat din cauza mai sus arătată. Preasfințitul de Roman s'a consultat însă cu sine însuși — ce bine erà dacă făcèa totdeauna așa — și s'a convins că e *necesar* să mai amâne «lovitura». Se temeà că provocând scandal, în judecata ce eventual i se va face, i se va pune la cântar în prima linie *activitatea sa episcopală*. De aceia s'a mulțumit numai cu o simplă abținere în ziua votărei regulamentului, deși numai atunci și-ar fi avut rostul său fapta ce a făcut-o acum. Il neliniștea mai ales lipsa totală de vizite *canonice* în eparhie și de aceia peste vară a făcut o vizită de acestea, iar cei din lagărul papist i-au făurit numai decât o reclamă inteligentă, care a fost publicată mai întâiu în *Neamul românesc* (an. IV, No. 103) ca să nu i se bage de seamă proveniența și apoi a reprodus-o cu mici modificări de stil și *Vestitorul*.

Pentru ca în sesiunea de toamnă a Sinodului, confuziunea ortodoxilor să fie mare, iar succesul papiștilor deplin, neobositul d. Theodorian a lucrat în tot timpul verei ca să adune într'o singură falangă pe toți nemulțumiții în contra Mitropolitului Primat. Dintru întâi papiștii contau mult pe concursul profesorilor dela teologie, dar n'au reușit, deși d-l Theodorian, care i-a atacat cu abilitate, încercase a-i atrage încă din Maiu : «...că profesorii dela teologie, mai puțin M., s'au înțeles să nu trimeată reprezentant în Consistoriu ca o manifestație în contra I. P. S. Sale. D. va face o vizită în Orient cu care ocazie va vedea pe patriarhi și-i va sesizà să dea alarma în privința necanonicităței Consistoriului, apoi că (ex-mitropolitul) P. se vede des la X. Așa le-am auzit, așa și le transmit», îmi scrià la 21 Iulie unul din cei mai buni membri ai preoțimei noastre, deși nu din cei cu ranguri sau demnități. Pe atunci d-l Theodorian se ocupà la vila sa dela Nămăești «cu compunerea, adunarea și aranjarea materialului de toamnă, ce va fi publicat și în *Vestitorul* și în *Biserica română*». Tot după comunicarea ce-mi face acest de al doilea corespondent al meu, d-l Th. a trimes în Oltenia pe neofitul său C. «ca să adune cunoștințe și acte la activul Primatului din timpul episcopatului său». Descoperirea făcută de C. în sarcina Primatului și publicată în primul N-r al *Vestitorului*

din toamna aceasta e aceia, că după alegerea episcopului Afhanasie ca Primat al României, oamenii săi mutându-i gospodăria particulară la București «au vândut o vițea superiorului unei mănăstiri». *Vestitorul* expune doar faptul, cași cum ar zice: «fără comentari»!

Încă de astă iarnă, d-l Th. înțelesese, că un element și mai utilizabil decât «Romașcanul» în propaganda sa e exmitropolitul Partenie. De aceia atunci când i-a făcut portretul în *Vestitorul* i s'a arătat foarte curtenitor. L'a prezentat ca pe o victimă politică a d-lui Haret, iar despre faptele sale pe care le recunoaște că sunt urâte a spus sincer *că se datoresc mediului*. Tot cam atunci, un apărător și mai *abil* a găsit părintele exmitropolit în episcopul Romanului, care în memorabilul său discurs ținut în Senat a zis neted: «*Hoțul neprins (asupra faptului) e negustor cinstit*»¹⁾. În legătură cu această apărare stă afirmațiunea acelu «preot din eparhie» că «dacă mitropolitul Partenie s'ar fi aflat la cârmă... niciodată legea Consistoriului superior n'ar fi putut lua ființă. *Cu puterea lui de a se opune ar fi zădărnicit...*»²⁾. Evident, și înțelegem ușor pentru ce *s'ar fi opus*, părinte Anonime! Câți n'ar putea fi miniștri, dacă n'ar mai fi Parlament!³⁾. Cum văzurăm mai sus, acțiunea părintelui exmitropolit dela începutul verei începe a se proiecta bine pe pânza uriașă a combinațiilor papiste. Părintele Partenie nu s'a mărginit numai la o acțiune de culise în afară și înăuntrul țării, în scop de a sdruncina poziția celor doi mitropoliți, ci paralel cu această luptă negativă a dus și una pozitivă, căutând încetul cu încetul să-și reabiliteze reputația sfărâmată așa de furtunos. Văzând că mitropoliții de azi au de luptat cu multe greutăți și cunoscând cât de mare e cohorta nemulțumiților în-

---

1) Acest mod inteligent de a apăra pe exmitropolitul Partenie l-a adoptat azi și *Biserica română*. La început Gomoiu — care n'a scris personal nimic în foaia al cărei director este — iscălea în mod inconștient articole făcute de alții în contra exmitropolitului, iar după 1 Maiu semnează articole făcute de altul, al cărui paravan este. Multe lucruri comice ar fi de spus cu privire la *rolul* lui Gomoiu, dar nu e locul aci.

2) *Neamul românesc*. An. IV, No. 117, pag. 1993.

3) Facem această comparație judecând lucrurile din punctul de vedere omenesc, căci înrăurirea darului divin ce este în arhieru poate fi anihilată de pornirile omului.

cepând de sus în jos, socotind în fine momentul oportun, a însărcinat pe unul din agenții săi să scrie despre dânsul aceste cuvinte în *Neamul românesc* ¹⁾: «Mulți au spus, ca va veni timpul, când mitropolitul Partenie va fi regretat, și astăzi pot mărturisi că nu lipsesc acei cari îl regretă». D-l Iorga însoțește fraza părintelui care scrie cu un semn al mirării pus în parantez, ceiace ar însemna «prea e de tot!». Mai departe ne asigură părintele anonim, că «dacă politica n'avea alt interes să-l răstoarne, mitropolitul P. ar fi și azi pe scaunul Moldovei, ba poate și pe al Ungro-Vlahiei... *căci a fost la mijloc o înscenare ca să compromită pe un om*»! Tot așa *Biserica română*, mai cu perdeă, mai fără perdeă, afirmă că mitropolitul Partenie ar fi fost detronat de o «*intrigă haretistă*» căreia ar fi căzut *victimă* și bieții «*tineri*» din jurul pamfletului! ²⁾ Campania dusă de *Vestitorul* în contra mitropolitului Pimen nu e străină de încercările de a se reabilita ale exmitropolitului Partenie, căci începe cam din timpul decând d-l Th. a început a curteni pe părintele exmitropolit. Este drept că și în ajunul alegerilor de mitropoliți *Vestitorul* critică aspru pe episcopul Pimen, dar vorbind eu atunci cu d-l Th. asupra acestui lucru, d-șă mi-a spus: «Recunosc că Athanasie și cu Pimen sunt cei mai buni episcopi cari ar trebui aleși, dar eu atac pe Pimen acum, ca nucumvă să ajungă el primat, căci nu merită să treacă înaintea lui Athanasie». Acestea sunt propriile cuvinte ale d-lui Theodorian, care mai spuneă că după alegere nu-l va mai ataca. Dacă urmărim însă bine *Vestitorul*, vom observă, că nu mult după alegere, și anume decând începe curtenirea părintelui Partenie, încep din nou atacurile în contra mitropolitului de azi al Moldovei, și curios tot pe tema veche. E o strânsă legătură între atitudinea *Vestitorului* și ceea ce încearcă a dovedi anonimul «preot din eparhie» în amintitul articol din *Neamul românesc* unde oftează sincer după «regimul trecut».

Paralel cu lupta de intrigi și culise combinate cu multă măiestrie în tabăra ortodoxilor, pașiții s'au gândit că trebuie să lucreze și în sensul de a predispuce pe Români în favoarea mișcării lor. În acest scop și tot în timpul verei, au

---

1) An. IV, No. 117, pag. 1992.

2) An. I, No. 19, pag. 12.

dat la lumină o carte antiortodoxă intitulată *Biserica și românismul* sub semnătura lui C. Cernăianu. Intr'o altă formă și cu alte concluziuni, cartea concurase ca manuscris la un premiu al facultății de teologie. Înainte de tipărire ea a suferit multe schimbări în sens papist, și i s'au făcut însemnate adăogiri de d-nii Theodorian și Vladimir Ghica. D. Ghica, boer de neam, e doctor în teologie dela Roma și bărbat foarte pios, cel puțin așa mi s'a părut mie, atunci când l'am cunoscut în casa d-lui Theodorian. Asupra nulei valori științifice a cărții d-lui C. vom vorbi și noi¹⁾.

În trăsături generale, aceasta e activitatea desfășurată în timpul verei de agenții papiști în România. Planul tuturor combinațiunilor eră gata însă mai dinainte, căci în ziua de 21 Iunie, unul din cei mai zeloși ai luptei de expansiune a papismului îmi sciea, că detronarea Mitropolitului Primat în timpul sesiunii sinodale de toamnă e un fapt de care nu se mai îndoește nimenea (dintre ei). Toate acțiunile aveau să se învârtească în jurul acestor două: o bombă (anatema) aruncată în sânul Sinodului, și din afară izbirea Sinodului de intervenția patriarhiei provocată de părintele exmitropolit Partenie.

În ziua de 12 Octombrie, episcopul de Roman vine la Sinod, aruncă anatema, și astfel a executat în sfârșit *mişcarea* ce și-o luase asupra-și încă din Fevruarie. Imediat autorul adevărat al «scandalului» iese la iveală și publică în *Adevărul* sub formă de interviu un articol pe care îl aveă gata, sub titlul «*Rezolvarea crizei stă numai în unirea cu biserica Romei*». Dacă și a doua combinație va răuși, dacă patriarhia va aveă adică imprudența să se amestece, acelaș d. Theodorian va ieși din nou de după perdeă, și va zice: «*Nu putem scăpa de rușinea unui amestec străin în afacerile bisericesti decât supunându-ne bisericeii papale!*».

Pecăt de abilă a fost *mişcarea* d-lui Theodorian, pe atât e de mare încurcătura în care a aruncat d-sa pe episcopul de Roman. Situația Preasfinției Sale față de așezămintele bisericesti e din cele mai penibile în care poate cădeă vreodată un episcop. Imediat după aruncarea anatemei, P. S. Sa s'a deșteptat ca dintr'o vrajă ce-l stăpânise, a observat enormitatea

---

1) Vezi Anexa A.

greșalei săvârșite și s'a grăbit s'o mai îndulcească, declarând în interviuul dat tot atunci *Adevărului*, cum că anatema sa n'ar privi decât pe trei dintre membrii Sinodului, căci după cum însuși recunoaște, un episcop nu poate afurisi pe toți. Din nenorocire, textul afuriseniei coprinde în mod limpede pe toți sinodalii fără nicio deosebire: «nu mai pot luà parte în acest Sinod cu foștii mei frați în Domnul, membri ai Sfântului Sinod.... nu-i mai socotesc împreună-liturghisitori cu mine, îi afurisesc, îi dau anatemei ca pe niște *mădulare putrede și străine.....*» ¹⁾.

Cum că anatema îi coprinde pe toți, reese și de acolo, că toți membrii Sfântului Sinod au votat regulamentul legii, și numai episcopul afurisitor s'a abținut. După cum arată comunicatul Sfântului Sinod, episcopul de Roman pronunțând anatema a nesocotit cele mai elementare principii de drept canonic, prin aceea că atunci când a aruncat-o se află în coprinsul altei eparhii. Se știe că episcopul nu-și poate exercita autoritatea episcopală — în sfera de drept a acestei autorități intră și *anatema* — decât în coprinsul eparhiei sale și după canoane aspră pedeapsă își atrage episcopul, care își exercită puterea sa în coprinsul altei eparhii. Acestea arată gravitatea greșalei episcopului de Roman, celelalte observațiuni din comunicatul S-tului Sinod arată că anatema sa e nevalabilă. Preasfințitului episcop de Roman avem a-i mulțumii de zeflemelele pe cari liber-cugetătorii și unele ziare le tac în socoteala așezămintelor bisericesti dela 12 Octomvrie încoace. Unii afirmă—mai ales cei din lagărul papist—că gestul episcopului de Roman ar fi identic cu gestul lui Neofit Scriban din 1865. Absolut fals. Scriban vorbea totdeauna potrivit convingerilor sale intime și niciodată nu se schimbă după întorsătura intereselor personale. Episcopul de Roman însă a vorbit după convingerile și îndemnurile repețite ale d-lui Theodorian, și pronunțând anatema n'a făcut altceva decât a continuat lupta veche dusă pe ascuns în contra aceluia care a fost raportorul legii. La 1865 eră în joc o lege anticanonică (în sens relativ), acum e în joc una perfect canonică. Deși avea o fire mult mai combativă decât actualul episcop de Roman, Scriban totuși a știut să păstreze măsura cuvenită: n'a afurisit

---

1) După textul reprodus în *Neamul românesc*.

pe nimeni din colegii și superiorii săi, ci s'a mărginit numai la un *protest demn urmat de retragerea sa din Sinod*.

În legătură cu cele arătate mai sus, că adică atitudinea și toate mișcările episcopului de Roman au fost dictate de d. Theodorian, capul propagandei papiste, stă și următorul fapt. În luna Maiu, când organele papiste au început campania în contra Primatului și a episcopului de Argeș, d. Theodorian intrase în tratative cu Preasânțitul de Roman pentru plasarea ca director de episcopie a automatului său Cernăianu. Se știe că sub semnătura lui C. a publicat d. Theodorian scrierea antiortodoxă *Biserica și românismul*. După afirmațiunile lor, propunerile pentru plasarea lui C. ca director al episcopiei de Roman sunt venite din partea chiar a episcopului. Iată ce stă scris cu privire la aceasta în *Neamul românesc*¹⁾: «Nu l-au ademenit (pe C.) nici propunerile a doi episcopi, dintre cari unul oferea printr'un *profesor universitar și încă prin mijlocirea unei a treia persoane*, postul de director de cancelarie și slujba de arhimandrit». A treia persoană e aici d. Theodorian, iar despre profesorul universitar în chestie, d-sa îmi spune că «E atât de fricos (de dosarul negru²⁾, încât am impresia că stă cu capul plecat, atunci când îmi vorbește la telefon!». Într'o scrisoare a d-lui Theodorian către mine, datată din 22 Iunie, adică precis cu o lună mai înainte, pasagiul din *Neamul românesc* e redat astfel: «Cu Cernăianu a făcut-o boacăna de tot: nu pentru că a rămas C. fără strană — după aceea *la mine în casă* un episcop (nu al Romanului) l'a rugat *cu insistență* a primi directoratul episcopiei». Știind d. Theodorian că mie mi-erău cunoscute legăturile sale secrete cu «Romașcanul» a adăogat repede vorbele: *nu al Romanului*. Dar de oarece după *Neamul românesc*, doi episcopi au îmbiat cu propuneri pe faimosul C., și unul din aceia fiind al Romanului, celalt e P. S. Nifon, al Dunărei de jos, pe care d. Theodorian îl amenință fără succes spre a-l sili să treacă de partea complicelui, mărink astfel scandalul bisericesc. Deschidem aci un parantez, spre a face mai înțelese lucrurile:

Una din armele de care face uz propaganda papistă în

---

1) An. IV, No. 80, pag. 1280—22 Iulie 1909.

2) Vezi mai jos.

lupta ei contra bisericeii ortodoxe române sunt așa zisele *dosare negre*, în cari fiecare prelat ortodox, fiecare teolog mai distins, cleric ori laic, își are partida sa, unde viața privată a acelora e urmărită amănunțit — după datele procurate de interesați — până în copilărie. La aceste dosare se referă d-l Th. — știm și anume la ce — când amenință pe episcopul Dunărei-de-jos cu aceste cuvinte : «In contra episcopului Nifon [lupta] e foarte ușoară, și-l rugăm să nu ni dea ocazie a o începe. O vom face negreșit însă, când îl vom vedea călcând pe alte căi...» ¹⁾. Cu alte cuvinte : Fă ce-ți comand eu, mărește scandalul unindu-te cu episcopul de Roman, căci dacă nu, public... Acesta e șantaj, d-le pseudonim Constantinescu. Inainte de a arunca anatema, episcopul de Roman primise asigurări formale din partea papiștilor, că va avea de partea sa pe un arhiereu partenist (P. S. Calistrat) și pe episcopul Nifon, care trebuie «să'i asculte de oarece l'ar avea la mână». Atitudinea demnă însă a acestui episcop a făcut pe episcopul de Roman a bănuși că a fost tras pe sfoară de papiști, deși buna credință a acestora se vede clar din aceia că au rămas și ei surprinși : «Ne mirăm însă de atitudinea episcopului Nifon...» zice indignat și tot acolo «creștinul» N. G. Constantinescu (pseudonim). In *Neamul românesc* dela 30 Octomvrie, pag. 2076, d-l Th. sub pseudonimul *Hib.* zice despre episcopul Nifon : «Episcopul Dunărei-de-jos, P. S. Nifon te sărută în față... dar în Sinod...». Curată păcăleală, auzi să te sărute un episcop când îi săruți mâna, și apoi să nu facă ceeace îl îndemni !....

Incerările d-lui Theodorian de a trage în mreșile papismului pe episcopii români sunt foarte vaste, deși succesele n'au corespuns deloc efortărilor și abilităților cheltuite. In articolul de fond «*Memento*», Vestitorul ²⁾ arată că înainte de a fi întins curse «Romașcanului», d-l Th. umblase cu diferite propuneri în cestiuni bisericești și pe lângă fostul episcop al Râmnicului Athanasie, actualul Mitropolit Primat. Organul papist publică chiar un fragment dintr'o scrisoare relativă la această

1) Această amenințare publicată în *Neamul românesc*, An. IV, No. 119, pag. 2020 e semnată de un creștin N. G. Constantinescu, care e or d-l Theodorian în persoană, or un automat al d-sale. *Dosarul negru* la care se referă «creștinul» se află in arhiva d-lui Theodorian!

2) No. 36, Vineri, 23 Octombrie 1909.

acțiune a d-lui Theodorian. Rezultatul acțiunii a fost însă nul, căci însuși d-l Th. în interviuul dat *Adevărului* zice indignat, că I. P. S. Athanasie îndeosebi de episcopul Romanului «*nu m'a ascultat!*»

Deși nu cunoaștem conținutul întregii scrisori, din care d-l Th. publică numai un fragment, putem totuși să afirmăm în deplină siguranță, că acea scrisoare stă în legătură cu următorul fapt : În luna Ianuarie trecut, de când e datată și numita scrisoare, episcopul de Râmnic, P. S. Athanasie, a propus d-lui Theodorian să revie la ortodoxism, căci e rușine pentru d-sa, la etatea în care se află, să-și renege credința strămoșească motivat numai de *cearta* ce a avut cu niște călugărițe dela Nămăești ¹⁾. Cunosc acest lucru din comunicarea verbală ce mi-a făcut în Ianuarie însuș d-l Theodorian. Ca să documentez însă mai bine faptul, mă voiu referi și eu tot la o scrisoare particulară, și anume la aceia pe care mi-a adresat-o d-sa la Berlin în ziua de 21 Iulie 1909, și în care se află următoarele rânduri : «Sunt ceva mai inteligent, și dacă am răs cu hohot *când îmi propunea să mă reîntorc la schismă* (ortodoxie), dacă oferta unei catedre universitare ²⁾ o puneam pe socoteala simplității care dezarmează, *cum vrei să cad eu în acelaș păcat?*» D-l Th. va rămâne desigur papistaș, căci în scurtul răstimp dela convertirea sa și până acum, prin mijloacele de cari se servește în lupta ce duce în contra bisericii ortodoxe române, a dat dovezi că e robit cu totul de acel fanatizm confesional sălbatic care te împinge să comiți orice, și de acea ură fără de margini în contra credincioșilor și conducătorilor altor biserici, pe care numai la papistași o poți găsi ³⁾.

Din faptele înșirate până aci se vede, că luptele ascunse date

---

1) Privitor la originea convertirii sale, d-l Th. îmi spunea prin luna Aprilie : «Mulțumesc maichii Filofteia, că ea m'a făcut să văz lumina!» D-l Th. căută să-mi arate că nu e supărat pe această călugăriță nestatornică revenită atunci la ortodoxism, ci pe I. P. S. Mitropolit Primat, care a încuviințat cererea lor (erau două) de a fi reprinuite într'o mănăstire românească. Alte amănunte sunt inutile.

2) O catedră de drept bisericesc, ce s'ar fi creat la facultatea juridică din București, așa cum e la alte universități europene. Înainte de a fi trecut la papism, d-l Theodorian a scris o bună carte de drept canonic oriental.

3) E posibil ca la spatele persoanelor cunoscute mie să stea alții, cari nefiind români nu pot lupta fățiș.

În România pe tărâmul religios dela văduvirea celor două scaune mitropolitane și mai ales după ocuparea lor sunt alimentate de persoane ale căror interese se bat cap în cap. Aceste persoane se unesc unele cu altele, dar fiecare cu gândul ascuns că singur va profita nu și tovarășii. Deoparte stă lupta pentru *idee* a papiștilor, iar de alta ambiția și interesul personal a doi prelați ortodoxi, unul care a pierdut scaunul, iar altul care suspină după ceva mai înalt. Mulți dintre teologii ortodoxi, clerici și laici, pentru întâia oară se văd împărțiți pe căprării, așezate în linie de bătae, gata să se suprine unii pe alții spre marea bucurie a papiștilor. Comandantul inteligent al tuturor mișcărilor e d-l M. Theodorian, capul propagandei papiste, care luptă treptat când cu aceștia în contra acelora, când cu aceia în contra acestora. Asigurând pe cei cari n'au alt ideal decât interesul personal, că numai în unire cu d-sa care posedă un ziar — *Vestitorul* — și un pamflet — *Biserica română* — vor putea să provoace o nouă vacanță a scaunelor mitropolitane, d-l Th. a pus pe oameni la lucru. Mișcărilor ortodoxilor aliați au fost determinate fiecăruia după puterea sa de către d-l Theodorian. Un prelat aveà să decapiteze pe toți colegii și superiorii săi afurisindu-i, altul să provoace amestecul patriarhiei; unii să declare prin ziare că noua legiuire bisericească e plină de erezii, alții să încunoștiințeze publicul, că ei ca oameni cu frica lui Dumnezeu și creștini adevărați nu mai pot stă în legătură cu arhieriei afurisiți, etc., etc. Pe aceia însă, pe cari papiștii nu i-au putut înrola, d-l Th. a căutat să-i imobilizeze, ba laudându-i, ba amenințându-i pur și simplu, că dacă vor «crâcni» va întoarce fulgerile iezuitice și în contra lor ¹⁾). Premiul acestei lupte murdare nu știm cine îl va câștiga, dar păgubașul va fi desigur biserica, pe spinarea căreia se dă lupta. Vinovații sunt anumite persoane puse în serviciul bisericeii pe care o trădează pentru meschine interese personale și mai ales propaganda papistă. Există la noi o mulțime de oameni cari se uită la propaganda papistă ca la o jucărie. Nu înseamnă nimic pentru ei scindarea Românilor din regat în două tabere religioase, vrășmașe de moarte

---

1) Vezi între altele amenințarea ce fac papiștii profesorului de dogmatică dela teologie, d-lui I. Mihălcescu, atât prin *Biserica română*, An. I, No. 20, pag. 8, cât și prin *Vestitorul*, An. I, No. 37, pag. 4, etc., etc.

una alteia, ale căror lupte, certuri și mai ales *intrigi* viitoare vor înghiți zadarnic energiile și inteligențele multora. Suntem noi Românii ca niciun alt popor dumicați politicește și bise-ricește și cei ce luptă pentru o nouă desbinare, fie ea numai religioasă, luptă în contra idealurilor noastre naționale.

Afară de cazurile când un episcop se face unealtă a papiștilor, un păcat și chiar o lipsă dela datorie a prelaților noștri mai e frica tradițională, ce au de «forțele ascunse ale vicleșugului iezuitic». Dintre episcopi, unul singur s'a ridicat pe față contra propagandei papiste și se știe ce-a pățit. E vorba de Melchisedec¹⁾. Dintre mitropoliți, Calinic poate fi citat ca luptător în contra propagandei, dar luptător pe ascuns. Scrierea lui Melchisedec *Papismul* a fost tipărită cu cheltuiala lui Calinic, dar menționându-se aceasta pe coperta cărței, Calinic speriat că i se va întâmpla ceva a rugat pe Melchisedec să pue altă copertă fără numele său! Se zice că în luna Maiu trecut, Mitropolitul Primat, I. P. S. Athanasie, ar fi vorbit studențimei teologice despre propaganda papistă și ar fi făcut-o atentă asupra pericolelor ei. Cazul a fost relevat în două rânduri de pamfletul papist *Biserica română* și odată cu aceste cuvinte: «Nu e perfidă știrea ce am dat că la internatul teologic, Primatul a atacat în discursul său pe uniți»²⁾. De atunci și până astăzi, pamfletul papist înjură în modul cel mai murdar posibil pe Mitropolitul Primat, cum n'a mai fost înjurat mitropolit în Țara Românească până acum...

Primind zilele acestea din țară două broșuri recente³⁾ în

---

1) Vezi lucrările mele: *Episcopul Melchisedec.— Studiu asupra vieții și activității lui cu un portret și escerpte din corespondență*. București 1908, și *Din corespondențele episcopului Melchisedec cu o prefață și adnotări*. București, 1909.

2) *Vestitorul* se făcea că nu crede. Printr'un eufemism dibaciu dar scuzabil, papistașii neofiți din România se numesc de preferință *uniți*. Unirea însă o pot face numai bisericile între ele: căpeteniile bisericesti cu consimțământul poporului dintr'o parte și de alta, nicidecum indivizii în parte cari nu sunt biserici și unii dintre ei nici măcar *uși*... Când zicem buneoară că d-l Th. a fost convertit la catolicism, nu putem înțelege că d-sa s'ar fi unit cu biserica papală, ci numai că s'a făcut *papistaș* pur și simplu.

3) Grigore Pișculescu, *Apologia unei legi și mai presus de ea: a unui principiu*, București, 1909, și: Un laic iubitor de cele sfinte: *Răspuns la memoriul episcopului Gherasim al Romanului*, București, 1909.

cari se discută cu multă competență noua legiuire bisericească din punctul de vedere al canonicității, credem că după cele spuse pe larg acolo este inutil a mai vorbi și noi asupra acestei cestiuni. Ne mărginim doar la următoarele aprecieri: a) E o fericire, că prin noua lege se stabilește principiul, ca la alegerea episcopilor și mitropoliților pe lângă arhieriei, deputați și senatori, să voteze și delegați de ai preoților. Pe preoți mai mult îi interesează decât pe deputați și senatori ca episcopul or mitropolitul ales să fie om demn; și b) E o fericire, că de azi înainte delegații preoțimeii și reprezentanții mănăstirilor vor avea puțința să facă propuneri într'un Corp constituit prin lege, unde vor citi memoriile privitoare la cestiuni administrative și culturale bisericești. Se înțelege ușor că ceice critică această lege sunt unii sinceri și alții nesinceri. D-l Iorga o critică, pentru că d-sa vrea ceva mai bun. Se știe că în programul partidului naționalist stă înscrisă *autonomia bisericeii și organizarea clerului*, pe așa baze ca să fie ferit de fluctuațiunile luptelor politice. Papiștii o critică pentru că această lege stă în flagrantă contradicție cu principiul absolutismului papist și ca atare împiedică afacerile propagandei, o mai critică ei și cu scopul de a turbura apa spre a întinde apoi mai cu folos plasa convertirilor. Fel de fel de motive au alții.

Să continuăm acum firul povestirii noastre.

Cum am arătat și mai sus, papiștii sperau să tragă mari foloase din anatema episcopului de Roman. Ca să încurce bine lucrurile, d-l Theodorian a publicat numaidecât amintitul interviu în *Adevărul*, prin care căută să asigure publicul dezorientat în cele bisericești, că prelații afurisiți n'au dreptul de a mai servi, au pierdut calitatea lor de arhieriei, nicio sfințenie nu mai înconjoară persoana lor, și în sfârșit situația ar fi gravă detot și că altă scăpare nu putem găsi decât supunându-ne bisericeii papale. În primele momente s'a afirmat că «Romașcanul» dintr'un singur condeiu a tăiat gâtul tuturor arhieriei români, cruțând numai pe cel partenist, P. S. Calistrat, care a avut o atitudine curioasă de tot. Pedealtăparte, *Vestitorul*¹⁾ a declarat că actul episcopului de Roman e ceva spontan eu al său, la care ei, papiștii, *nici nu se așteptau*. Cre-

1) An. I, No. 35. — 16 Octombrie 1909.

dem că în urma acestei inabilități, bănuiala complicității va fi coprins pe mulți din cei neinițiați în culisele afacerii. In asemenea momente favorabile, pașiștii nu puteau să stea cu mâinile în sân și au publicat tot în numărul dela 16 Octombrie articolul «*O turmă și un păstor (papa)*». După ce pe baza canoanelor Sinodul s'a pronunțat asupra anatemei episcopului de Roman, declarând-o de nulă și neavenită, o adâncă disperare s'a produs în lagărul papist, disperare ce se oglindește bine în expresiuni ca: «*Este stupid să spui că Sinodul...*», «*Este idiot să te arăți...*», «*N'are nume naivitatea de a spune...*», etc., etc. ¹⁾. Furia pașiștilor nu s'a oprit aci, ci a tot crescut mereu pe măsură ce oamenii imparțiali, teologi, creștini sinceri ortodoxi, au arătat cu judecată rece, că drept e numai punctul de privire al Sinodului — singura autoritate ce se poate pronunța ca ultimă instanță în cestiuni bisericesti — și nicidecum punctul de privire al Episcopului de Roman sau al pașiștilor cari n'au dreptul a se amesteca. In numărul dela 1 Noembrie, *Vestitorul* publică articolul «*Imoralitatea clerului (ortodox)*» și privitor la criza religioasă se exprimă astfel: «*Trăznetul (?!?) din 12 Octombrie a căzut pe neașteptate pe cei adunați în strada Sapienței și după prima zăpăceală începe a se face lumină și a se număra morții*». Situația pareă că se încurcă tot mai mult prin atitudinea războinică luată de *Neamul românesc* al d-lui Iorga, ale cărui bune intențiuni pentru biserică sunt de altfel bine cunoscute. Din fericire însă, bomba «*Romașcanului*», pe care pașiștii o așteptau din Februarie ca pe o zi de sărbătoare a luptei lor, n'a ucis pe nimeni și — culmea — n'a rănit pe nimeni până acum. In acele momente critice, membrii Sinodului, afară de unul, presimțind parcă existența cartelului dintre episcopul de Roman și vrășmașul secular al bisericei române, s'au strâns înțelepțește în jurul Mitropolitului Primat și au urmat cu toții indicațiunile lui. Adânc mâhnit, *Vestitorul* arată că «*lovitura*» n'a putut avea niciun efect, căci a fost parată dibaciu de Sinodali «*terorizați prin prezența Primatului*» ²⁾. Indată ce s'a documentat în temeiul canoanelor, că episcopul de Roman pronunțând anatema, a nesocotit unul după altul așezămintele bisericesti și ca atare

1) *Vestitorul*, An. I, No. 36. — 23 Octombrie 1909.

2) An. I, No. 37, pag. 2. — Duminică 1 Noembrie 1909.

afurisenia lui e nulă, încurcătura a devenit de nedescris în lagărul papist. Mai cu voe, mai fără voe, recunoscând și ei greșala complicelui lor, papiștii au schimbat numaidecât tactica și au început să toarne la inezactități ca acestea contrazicându-se singuri: «*Episcopul n'a afurisit el pe acești arhieri*» (?!), ci prin învățăturile lor eretice au căzut ei singuri sub grea afurisenie și Romașcanul n'a făcut decât să dea în vileag această stare de fapt...»¹⁾. Cu alte cuvinte, papiștii vor să arate acum, că deși anatema «Romașcanului» n'are valoare, arhierii vizați rămân tot afurișiți, de oarece ei «au propovăduit în Senatul țării învățături eretice». Dar această afirmație a lor e și mai ridicolă, de oarece nu papiștii, de cari ne deosebim prin unele dogme, au dreptul să ne acuze de erezie, ci numai celelalte biserici ortodoxe, cu cari biserica noastră e federată.

În sfârșit, văzând că cu toate eforturile făcute situația critică a ortodoxilor se poate lămurî dintr'un moment într'altul, spre a revoltă cu orice preț poporul, papiștii au căutat să joace ultima carte²⁾, scoțând în dolii pamfletul lor *Biserica română!* Nota veselă a luptei e tocmai aceasta: *pamflet în dolii*. Articolul de fond al acestui număr tragi-comic dela 1 Noembrie începe așa: «Trăznetul lui Dumnezeu și blestemul întunecat al iadului au căzut asupra nenorocitului popor românesc!» Urmează apoi diferite atacuri și înjurături ca în orice pamflet...

* * *

Aflând papiștii prin spioni, că eu aș fi scriind ceva asupra scandalului bisericesc și asupra legăturilor secrete în cari stau ei cu episcopul de Roman, mi-au trimis o scrisoare plină de amenințări, sfaturi și promisiuni, pe care am primit-o la câteva zile după expedierea la București a primei părți a manuscrisului meu. Prin acea scrisoare cu data de 5 Noembrie 1909, papiștii mă previn să nu fac eu vreun «*gest nepotrivit*» în aceste delicate împrejurări, și după ce mă asigură că le-aș fi «*simpatîc și prieten*» continuă: «*Cavalerismul ce ți se cuvine e să taci tu chitic, căci orice vei face mai mult exagerezi și pentru exagerare îți vei lua plata... Sperăm că vei înțelege, că ți-am făcut un scrivicu și te asigurăm, că în orice mod peste*

---

1) *Vestitorul*, pag. 3.

2) Până acuma, ce vor mai face nu știm!

curând vei avea motive să te încredințezi și mai bine... Încă odată: Nu face cauză comună cu mișeii cari trebuie să moară și vor muri pentru mișelia lor».

Le-am răspuns și eu tot amical în ziua de 10 Noembrie, că de amenințările ce-mi fac nu mă tem, orice mi s'ar întâmpla, că într'adevăr scriu ceva asupra propagandei lor și mă silesc a preciza unele «*momente istorice*», dar că niciodată nu mi-a trecut prin minte să fac cauză comună cu mișeii, cari trebuie să moară și vor muri pentru mișelia lor!

12 Noembrie 1909

Berlin
Linienstrasse 116/II

Anexa A.

O CARTE ANTIORTODOXĂ

Biserica și românismul. — Studiu istoric de C. Cernăianu. București, 1909. Format obișnuit, 168 de pagini.

Asupra autorului acestei curioase scrieri, d-l N. Iorga, în *Neamul românesc literar*¹⁾ zice că e un «pseudonim ? care a concurat și la un premiu al facultăței de teologie». D-l Iorga are dreptate, căci în forma în care s'a publicat, această lucrare numai într'o anumită măsură se datorește d-lui C. Cernăianu. Părțile mai caracteristice din ea și mai interesante revin în prima linie d-lui M. Theodorian și într'o măsură mai mică d-lui Vladimir Ghica. D-nii Ghica și Theodorian nemai fiind astăzi membrii ai Bisericii române ortodoxe, nu ne miră deloc concluziunile «studiului istoric» tipărit pe numele d-lui C.

Observațiunilor drepte ale d-lui Iorga, le răspunde în mod evasiv nu C. Cernăianu — cum ar fi fost de așteptat — ci d-l Theodorian în *Vestitorul*²⁾. Credem că ar fi fost mai dibaciu, dacă răspunde d-lui Iorga cel ce a semnat cartea cu numele său, nu cel ce a refăcut-o, dar se vede că și oamenii dibaci comit adesea inabilități. După ce răspunde d-lui Iorga, pe pagina următoare a aceleiași foi, d-l Theodorian vorbește special de lucrarea «istorică» a d-lui Cernăianu. Caracterizând-o d-sa zice : «niciodată până acum (adică până la Cernăianu) nu s'a scris mai cu curaj... istoria bisericească a Românilor». Deci, fără să vrea, d-l Theodorian arată singur cam ce fel de valoare are așa intitulatul «studiu istoric». După ce recunoaște *curajul* d-lui C., recensentul adaogă repede epitetul de *sincer*. Pecăt de vădit e însă *curajul* d-lui C., pe atât de nereală e *sinceritatea* sa. Căci ce fel de sinceritate e aceia de a men-

1) An. 1, nr. 9, 736.

2) An. I, nr. (? e primul nr. din toamna aceasta).

ționă într'un «studiu istoric» numai ceiace îți convine pentru niște concluziuni prefapte și de a tăcea «chitic» datele ce nu-ți convin? Se poate oare ca vorbind de partea luată de cler la mișcările renașterii noastre politice, să amintești numai actul lui popa Șapcă, care a binecuvântat steagurile revoluțiunei, să vorbești, zic, numai de acest preot, a cărui purtare o numești în derădere «purtare de bălcu» (pag. 145, nota) și să nu spui niciun cuvânt de activitatea generală desfășurată în acea epocă de clerul român? Nimic de Neofit Scriban, președintele comitetului unionist din Moldova? Nimic de activitatea celuilalt Scriban (Filaret), despre care un străin, dușman nouă, când a văzut că nu e ales episcop, a zis acele vorbe memorabile: «Să se sature de unire!». Nimic de activitatea lui Melchisedec din ajunul unirei? ¹⁾ etc. etc. Cu toate aceste reticențe intenționate, lucrarea e zisă *conștiințioasă* în prefață, iar în *Vestitorul*, locul citat, *sinceră!* În realitate, lucrarea nu e sinceră ci abilă, dar de o abilitate prea străvezie. Tare mehenghiu a fost autorul când a consacrat pagini întregi lui Atanasie, care a semnat actul unirei cu Apusenii pag. 126—136 și numai o jumătate de rând marelui Șaguna (pag. 137, al doilea semirând de sus). Ce e să cazi în cursa propriei tale dibăcii!

La pagina 144, autorul «studiului istoric» trage o înjurătură profesorului dela teologie, d-l N. Dobrescu, făcându-l *bizantin*. Se vede că d-l C. a ținut cu orice preț să arate că studiul său e într'adevăr *istoric!*

Să trecem acum la aparatul științific al lucrării, căci *Vestitorul* ne asigură că ar fi un «studiu istoric, care va rămânea». Cartea e așa de slab încheată în elementele ei constitutive, încât ușor o poți desface în patru părți deosebite și anume:

1. Reproduseri mărturisite din cursurile netipărite ale profesorului Dobrescu, după notele luate de studenți. Precis o treime din conținutul întreg al cărței e ocupată de aceste reproduseri. Tot după cursuri să văd ici-coleă și câteva reproduseri nemărturisite, botezate de autor într'un loc parafrazări (pag. 167). Pentru întâia oară mi-a fost dat să văd un studiu zis «istoric» întemeindu-se, și încă deabinelea, pe note netipărite dela cursuri, adesea prescurtate și stilizate de studenți.

---

1) Despre aceasta vezi capitlul II din scrierea mea *Episcopul Melchisedec*, „*Studiu asupra vieței și activității lui*“, București, 1908.

«*In puține* — zice *Vestitorul* care ar fi vrut să fie mai multe — dar **documentate pagini**, d-l Cernăianu *dovedește...*». Sigur, d-l Dobrescu se vede cam des pe la Arhive, așa că prelegerile sale trebuie să fie *documentate*. Citind însă cartea d-lui C. rămâi cam încurcat, căci ca să te convingi de documentare, trebuie să dai fuga până la profesor acasă, și să-l rogi ați arătă manuscrisul său propriu, care îndeosebi de caetele studenților, va fi având arătate în mod științific documentele pe care se întemeiază, dar fiind vorba de manuscris, profesorul nu va vrea să se execute și atunci până una alta, cu toată bunavoința *Vestitorului*, «*studiul istoric*» al d-lui C. rămâne nedocumentat !

2. Reproduseri mărturisite după cărți tipărite, precum : D. Onciul, *Originile principatelor și Din istoria României* ; N. Iorga, *Istoria literaturii religioase și Istoria bisericii române* ; I. Bianu, *Despre introducerea limbei românești în biserica Românilor* ; G. M. Ionescu, *Influența culturii grecești* ; C. Erbicănu, *Cronicarii greci* ; Augustin Bunea, *Autonomia bisericii*, etc. Judecând după modul și locul, cum și unde sunt puse, cele mai multe din citațiile făcute sunt luate direct după cursurile d-lui Dobrescu, așa că cine crede că autorul «*studiului istoric*» a citit măcar operele citate, se înșală amar.

O confuzie penibilă domnește în uzul citatelor. Așa bunăoară la pagina 151—152 autorul pune un citat măricel din Melchisedec (e din *Cronica Romanului*, ceiace d-l C. nu specifică) pe care îl menționează, și pe pagina următoare pune alt citat «*idem*», adică tot după Melchisedec, pe când în realitate e după *Cursuri*. Cauza acestei confuziuni se înțelege ușor : Amândouă citatele sunt luate direct după *Cursuri* ! La pagina 84, autorul citează un pasaj din Dionisie Eclesiarcul astfel : «*Cu asemenea prilej, Dionisie Eclesiarcul scrie*» dar nu spune unde, ca și cum ar fi lucru secret. Cu multă greutate poți ghici că autorul a pompat citatul după scrierea mai sus amintită a d-lui G. M. Ionescu. La pag. 157, găsim un citat din Melchisedec, *Cronica Romanului*, privitor la Justin Edesis. Citatul există și în scrierea «*Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui*» de C. D. Autorul «*studiului istoric*» nu spune de unde l-a mai cules și pe acesta, ci arătându-și originalitatea zice : «*Tot așa se găsesc scrise rânduri ca acestea...*», dar unde se găsesc acele rânduri, autorul nu vrea să ne spue și nouă ! Un moment îmi pareă că citesc

Karstvenikul lui Paisie din niște timpuri de mult apuse : «*Stă scris în cărțile cele vechi...*». Așa se scrie istoria, d-le Dobrescu !

În genere, citatele sunt așa de lungi încât pe alocurea înneacă cu totul partea ce revine autorului. Un citat uriaș e bunăoară acela care începe la pag 152 și să termină abia la pagina 157 ! Cu chiu cu vaiu, pe la mijlocul citatului, la pagina 154, a vârât și autorul o propoziție a sa. E drept, că și în scrierile istorice ale oamenilor de știință, găsim adesea câte un citat mai lung, deși nu așa de gigantic, dar acel citat reproduce or un document, or e luat dintr'o carte veche sau rară, pe care n'o poate avea la îndemână oricine. Apoi acolo citatul e tipărit cu alte caractere, așa că în niciun caz nu pierzi firul ideii autorului, cum o pați aproape la fiecare pagină a studiului d-lui C.

3. Reproduseri nemărturisite după aceleași cărți. Despre acestea, autorul zice singur într'un loc cu multă dibăcie : «S'au întrebuițat de cele mai multe ori cuvintele istoricului» (pag. 12, notă) ! Așa se explică de ce autorul își iea permisiunea de a da ca ale sale proprii fraze întregi culese de prin cărți apărute înaintea «studiului istoric».

Cât de puțin familiarizat e autorul cu cestiunile simple istorice predate în școlile secundare, se vede și din următoarele rânduri : «Deci, când se susține că pe vremea lui Mateiu Basarab și Vasile Lupu, se petrece un eveniment din cele mai însemnate : Introducerea limbei române în slujba obștească și oficială a bisericei, în locul celei slavone întrebuițate până atunci — nu e conform cu adevărul». Socotim că aici autorul își dă pe față totala sa ignoranță în materie de istorie, căci prea ar fi comic să credem că are predilecția de a combate cu toată energia ideii pe cari nu le susține nimeni azi !

Aceste observațiuni făcute ne îndreptățesc a exclamă și noi împreună cu *Vestitorul* : Mare curaj a mai avut d-l C., când a dus la tipografie «studiul istoric» !

4. Concluziunile ticluite bine de d-nii Vladimir Ghica ¹⁾

---

1) Sub semnătura V. G., d-sa a onorat «studiul istoric» cu o recenzie chiar în *Convorbiri literare*, An. XLIII, nr. 8, pag. 900—901. Citind de două sau trei ori acea recenzie, rămâi cu impresia că și d-l Ghica, recunoaște că «studiul istoric» n'are valoare. Laudă însă *concluziunile* «cari ar trebui știute de toți» ! Dar ce valoare pot avea niște concluziuni deduse dintr'un «studiu istoric» fără valoare ?

și Mariu Theodorian. În temeiul datelor istorice sigure, d-lor afirmă că nouă Românilor ne-a fost vătămător atât *slavonismul* cât și *grecismul*. E drept, și nu credem că s'ar găsi cineva care să nege acest fapt incontestabil. Din această premisă adevărată, printr'un salt dibaciu, d-nii Ghica și Theodorian își întemeiază concluzia, că Românii trebuiesc neapărat să lase *ortodoxia* care i-a vătămat din punctul de vedere național. Concluzia aceasta e cu totul absurdă, căci se întemeiază pe presupunerea falsă că *slavonism, grecism, ortodoxie*, ar fi noțiuni echivalente, ceiace desminte categoric orice dicționar. Apoi, judecând mai adânc lucrurile, ne vom convinge că nu ortodoxia ne-a impus *slavonismul* și *grecismul*, ci *împrejurările politice nefavorabile prin care a trecut poporul nostru*. Când am scăpat de acele împrejurări, am scuturat și alungat dela noi atât slavonismul cât și grecismul. De ortodoxie însă nu ne-am legat, căci credința religioasă nu e o modă pe care s'o putem schimba dintr'o zi într'alta. Acea fracțiune a Românilor din Transilvania, cari din punctul de vedere religios se numesc *uniți*, la 1700 nu și-au schimbat propriu zis credința strămoșească, n'au trecut pur și simplu la catolicism, ci au săvârșit atunci mai mult un act politic impus de împrejurări. Ei *s'au supus* adică Papei dela Roma *cu anumite condițiuni*, după cum și noi ne-am supus odinioară Sultanului din Constantinopol, iarăși *cu anumite condițiuni*. Istoria ne spune însă, că atât Turcii cât și Papii nu prea s'au ținut de cuvânt. Astăzi Ungurii caută să maghiarizeze pe românii din Transilvania prin ajutorul religiei. Pentruce Papa nu intervine cu marea lui autoritate în favoarea fraților noștri, ce-i sunt supuși, legați de mâini și de picioare — căci «uniții» n'au nici măcar ca ceilalți autonomie bisericească spre a putea lupta, fie și fără succes, în contra apăsătorilor — astăzi zic, când procesul dintre ei și Unguri e de natură religioasă?

Un argument în contra ortodoxiei române adus de papiști e acela, că istoria bisericească a Românilor ne vorbește de mulți păstori vitrigi. Argumentul e iarăș fals, căci pe toți aceia nu ortodoxia i-a chemat la cârma bisericei, ci *împrejurările politice nefavorabile*. Adevărații păstori ce i-am avut, ilustrațiunile bisericei române din trecut și prezent, totdeauna au stat alături de oamenii mari ai națiunii și au conlucrat cu ei în vederea binelui general. Ba au fost epoci când numai

păstorii bisericești erau «oamenii mari ai națiunei». Ce face și ce-a făcut însă clerul catolic din punctul de vedere național la popoarele de confesiune romano-catolică? E recentă în mintea tuturor atitudinea antinațională a clerului catolic italian în secolul trecut și *anatele* repetite ale papei în contra acelora cari luptau pentru unitatea Italiei!

Din cele de până aci se vede, că încheerile d-lor Ghica și Theodorian, deși vor fi aruncat îndoială în mințile multora, cu toate acestea sunt absurde și nu se întemeiază pe nimic ¹⁾. Un singur lucru iese acum mai bine la iveală, anume acela că amestecul străin în afacerile noastre bisericești a fost totdeauna nefast, și tot așa va fi desigur și *amestecul străin*, pentru care luptă d-nii: Ghica, Theodorian și ceilalți papiști dela noi.

Stilul cărței d-lui C. arată apriat, că mai multe persoane au conlucrat la făurirea ei. Un stil energic și clar, ce apare pe la început și mai ales în partea dela urmă, vădește pe d-l M. Theodorian. În special, caracteristica epocii contemporane a bisericei dela 1863 și până azi (pag. 160—168) — bine scrisă deși fără indicarea izvoarelor, dar subiectivă prin reticențele făcute — se datorește exclusiv d-sale. Stilul d-lui Ghica se zărește mai ales pe la paginile 69--70—71, etc. Incolo stilul celor trei se amestecă preponderând însă stilul băiguitor al celui din urmă, care trebuie să fie acelaș cu Trăilă Cârstoiu, pseudonimul care scrie «răbojul» *Vestiitorului*.

Din cele de până aci reese, că sub raportul științific valoarea «studiului istoric» e nulă. El va rămâne, e drept, dar nu ca o lucrare istorică utilă, ci numai ca un document al luptei duse de propaganda papistă contra bisericei române în primul an de păstorie al Mitropolitului Primat, I. P. S. Athanasie.

8065- 1

---

1) Ar fi interesant ca papiștii să pue cestiunea și pe tărâmul dogmatic nu numai pe cel istoric